

ПРОБЛЕМИ РЕЛІГІЄЗНАВЧОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Україну в наш час характеризує високий рівень насиченості різними освітніми закладами. Нині тут діє 14 класичних та 45 технічних університетів, 30 академій, 72 інститути й 740 інших навчальних закладів різних рівнів акредитації, що перебувають у державній власності. Водночас створено ще 90 вищих приватних навчальних закладів, які отримали ліцензії Міністерства освіти України. Окрім цього, різним церквам та релігійним організаціям підпорядковано 50 духовних навчальних закладів. В них навчається близько 5 тисяч майбутніх священнослужителів та проповідників. При релігійних громадах різних конфесій організовано більше 4 тисяч недільних шкіл, які відвідують майже 60 тисяч дітей віруючих. Освіта в Україні будується на демократичних засадах, вимогах Конституції і діючого законодавства.

В Україні водночас йде процес формування системи релігієзнавчої освіти. Вона має світську та богословську зорієнтованість. В державних навчальних закладах викладається курс академічного релігієзнавства. В духовних учбових закладах і недільних школах навчальний процес має певне конфесійне спрямування. Заклади освіти, утворені на приватній основі, мають право вибору при вивченні релігієзнавчих курсів. Вони, як і державні навчальні заклади, повинні забезпечувати рівень освіти у відповідності з державними стандартами. Ця освіта має будуватися на засадах гуманізму, толерантності і дотримання принципу свободи совісті.

Оскільки вивчення релігії чіпає багато делікатних проблем не лише правового, а й світоглядно-виховного характеру, то навколо релігієзнавчої освіти точаться гострі дискусії. Скажімо, проблемою є те, як узгодити програмові знання, визначені державним стандартом освіти, і власні погляди студента на релігію. Зрозуміло, що шкільне чи вузівське релігієзнавство не повинне виконувати функції узгодження поглядів на релігію представників різних конфесій або молоді з релігійною і нерелігійною орієнтацією. Виходячи з того, що релігія є невід'ємною частиною культури народу, основною метою вивчення релігієзнавства має бути передача молоді повного обсягу наукових, об'єктив-

но виражених знань про релігію, а відтак прилучення її до духовних цінностей народу.

Академічний характер релігієзнавчої освіти вимагає уточнення її змісту. Академічне релігієзнавство покликане з наукових позицій розкривати місце релігії в контексті культури народу, визначити її сутність, місце і роль в суспільстві. Його основне завдання визначається державою. Воно, насамперед, покликане підвищувати загальноосвітній рівень особистості.

Конфесійно орієнтована освіта, яку здійснюють окремі релігійні інституції, спрямовується на підвищення релігійної освіченості. Її основні завдання і мета визначаються певною церквою або релігійною організацією. Основним покликанням її є підживлення релігійної віри і відтворення релігійності. Такий підхід відповідає вимогам Конституції України, зокрема положення про відокремлення церкви від держави та школи від церкви, сприяє соціальній згоді у суспільстві.

Демократизація нашого суспільства відкрила сприятливі можливості для виховної роботи церкви. Священнослужителі і проповідники пішли до дітей, працюють в недільних релігійних школах. Позитивним в цьому є гуманістична спрямованість релігійного виховання, формування толерантності і терпимості до інших релігій, поваги до людини і загальнолюдських цінностей. Разом з тим релігійне виховання нерідко здійснюється з порушенням чинного законодавства і положень Конституції України. Міністерством освіти України виявлено, що в ряді державних шкіл мають місце факти самочинного запровадження вивчення Закону Божого або Катехізису, чим порушується Конституція, зокрема принцип світського характеру державної освіти. Крім того, серед церковного керівництва поширена думка, що в школах повинно викладатись віровчення тієї церкви, яка є панівною в регіоні або якій "належить канонічна земля". Такий підхід неприйнятний, оскільки він веде до дискримінації в галузі релігійної освіти, її політизації, насильственного насадження релігії, а відтак - до порушення прав людини. Релігійна освіта повинна відповідати не лише чинному державному законодавству, але й міжнародним правовим документам в галузі релігії.

Що стосується державних навчальних закладів, то тут важливим є вивчення релігії на науковій основі, оскільки знання релігії сприяє підвищенню освіченості людини і більш глибокому знанню національної культури. Науковий рівень

релігієзнавчої освіти можуть забезпечити кваліфіковані кадри, які мають вищу освіту, належну педагогічну підготовку, володіють енциклопедичними знаннями. Проте таких кадрів катастрофічно не вистачає. Їх ніхто не готує. До викладання релігієзнавчих дисциплін залучаються випадкові люди, які не мають належної освітньої підготовки. Вони як правило керуються принципом релігійної нетерпимості, дають інтерпретацію загальнолюдських та християнських моральних цінностей у річищі своєї конфесії, принижують значимість інших віросповідань. Спостерігається психологічне і моральне насильство над особистістю, спроби впливу незаконними формами на свідомість і підсвідомість дітей та молоді. Підготовку висококваліфікованих кадрів у галузі релігієзнавства можна забезпечити спільними зусиллями церков та держави на контрактній основі. Але церкви не проявляють належної уваги до цієї проблеми, а деякі з них взагалі побоюються того, щоб це не привело до відродження атеїзму.

Нас особливо турбує діяльність закордонних функціонерів з різних об'єднань, які активно пропагують не характерні для України релігійні вірування, нехтують традиційними духовними цінностями українського народу, а відтак чинять психологічне та моральне насильство над особистістю, принижують гідність української людини. Протистояти такій експансії в значній мірі може лише ефективно налагоджена релігієзнавча освіта. Вона має здійснюватися на принципах гуманізму, толерантності і дотримання принципу свободи совісті. Вона повинна спрямовуватися в русло нормалізації міжконфесійних відносин і забезпечення стабільності суспільства.

К.ф.н. **О.Саган** (м.Київ)

ВСЕЛЕНСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СТАТИСТИКИ

Подаємо деякі статистичні дані про православні церкви світу. Ці дані не є остаточними - кількісні характеристики і юридичне підпорядкування деяких церковних утворень постійно змінюються, але в цілому це допоможе сформулювати загальне уявлення про православ'я у світі і тенденції його розвитку.